

เล่าสู่กันฟังจากงานวิจัย

นำทีมโดย นารถพงศ์ สุนทรนนท์

เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ จังหวัดพังงา

เมื่อ

ปี 2548 - 2549 สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดำเนินโครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดพังงา ขณะนั้นทีมงานวิจัยได้ค้นหาสหกรณ์ และกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย และกลุ่มที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งใช้แนวทางการดำเนินงานเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือตนเอง เพื่อช่วยเหลือกัน และกันในการแก้ไขปัญหาการทำกินและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อกลุ่มสมัครใจเข้าร่วมพัฒนาตนเองให้กลุ่มเข้มแข็ง และร่วมมือกันในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน เกิดเป็นเครือข่ายขึ้น 6 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายปุยข้าวสาร ผลไม้ ยางพารา OTOP และเครือข่ายโฮมสเตย์ (Home Stay)

ช่วงเวลายาวผล ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการระยะแรก เครือข่ายโฮมสเตย์ จังหวัดพังงา ยังคงดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องที่สำคัญได้แก่ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การประชุมประจำเดือน การพบปะสมาชิกภาคี การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการศึกษาดูงานร่วมกัน ทำให้เครือข่ายโฮมสเตย์ จังหวัดพังงา ได้รับความสนใจ ในปี 2551 - 2552 เกิดการนำ

ผลการวิจัยไปสู่การพัฒนา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จึงให้งบประมาณศึกษาวิจัยเครือข่ายโฮมสเตย์จังหวัดพังงา เป็นเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์จังหวัดพังงา ในลักษณะ Experimental Development ภายใต้อุดหนุนความรู้การเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า และขยายผลสู่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงาและพื้นที่ใกล้เคียง

ประเด็นการศึกษาเพื่อการพัฒนา กำหนดไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. เครื่องมือในการปรับกระบวนการต้นแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ กิจกรรมการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างบทบาทสมมติ การพบปะสมาชิกภาคี การศึกษาดูงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประชุมประจำเดือน การผลักดันให้เครือข่ายและภาคีมีแผนในการกำหนดทิศทางการผลักดันให้มีศูนย์เรียนรู้ท่องเที่ยวชุมชนและการพบผู้สื่อข่าว ทำให้ภาคีเครือข่ายมีความรู้สึกใคร่ใคร่กันอย่างเหนียวแน่นในการช่วยเหลือตนเอง ไม่มีความคิดว่าเพื่อนทำธุรกิจเหมือนกันเป็นคู่แข่งแต่กลับมีความเอื้ออาทรต่อกันช่วยกันตามความสามารถของบุคคลและภาคี ตลอดจน

การจับมือกันทำโปรแกรมนำเที่ยว
ข้ามชุมชนด้วย

2. แนวทางการขยายผล

ไปสู่ภาคีพันธมิตรสำหรับผู้ประกอบการหรือชุมชนที่สนใจ

ต้องการเผยแพร่ประสบการณ์ให้ชุมชนที่สนใจ เข้าใจปัญหาและอุปสรรค เพื่อเตรียมตัวก่อนการตัดสินใจของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งการจัด

การท่องเที่ยวชุมชนที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องจัดตั้งเป็นกลุ่มการขยายภาคีให้มีความเป็นปึกแผ่น ให้เริ่มต้นจากการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อได้ศึกษาความเป็นไปได้เกี่ยวกับแนวคิดในการทำงานร่วมกันก่อน จนกระทั่งได้กลุ่มที่มีแนวทางการดำเนินงานสอดคล้องกันเข้าร่วมกันในเครือข่ายด้วยความสมัครใจ จากนั้นให้ขับเคลื่อนภาคีเครือข่ายไปด้วยกัน พร้อมกันจัดทำแผนทิศทางการพัฒนากลุ่มขึ้น ทดลองใช้จริงแล้วปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มของตนเอง ในลักษณะลองผิดลองถูกนำแนวทางที่ดีที่สุดกับกลุ่มไปปฏิบัติซ้ำ ขณะเดียวกันก็มีเพื่อนภาคีเครือข่ายให้คำปรึกษา พัฒนาการของภาคีจะค่อย ๆ ขยายตัวได้รวดเร็วขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง (ชุมชนท่องเที่ยวเกาะพิทักษ์ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ใช้เวลาประมาณ 8 ปี ในการจัดการชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว จนนักท่องเที่ยวตัดสินใจเข้าที่พักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง)

3. ด้านศูนย์เรียนรู้ท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์

แนวทางการดำเนินงานเป็นไปเพื่อสนับสนุน และส่งเสริมการเรียนรู้ให้บริการแก่ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์หน่วยงานราชการ นักท่องเที่ยว

นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจ โดยดำเนินกิจกรรมและบริการในมิติพื้นฐาน ที่มุ่งบริการนักท่องเที่ยวให้สามารถรับรู้ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ได้ทันทีที่ได้แก่ เส้นทางคมนาคมแผนผังชุมชน ป้ายประชาสัมพันธ์ คำขวัญ เวลาเปิด - ปิด ศูนย์ฯ แผนผังโครงสร้างกลุ่มท่องเที่ยว และชุมชน เว็บไซต์การท่องเที่ยว กฎกติกาของชุมชนแจ้งให้นักท่องเที่ยว

เที่ยวรับรู้ก่อนเข้าสู่ชุมชน การรักษาความปลอดภัยและสถานพยาบาลขั้นต้น **ส่วนมิติคุณภาพ** มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ ให้เป็นแหล่งเชื่อมโยงเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมของและเป็นแหล่งให้นักเที่ยว บริษัทนำเที่ยว ผู้สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สืบค้นฐานข้อมูลของชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์จังหวัดพังงา และเผยแพร่ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แผนการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย เว็บไซต์การท่องเที่ยวชุมชน (เมนูกลุ่มท่องเที่ยวเมนูชุมชนและกิจกรรมชุมชน) คนเล่าเรื่องราวชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ธนาคารปู สมุนไพร พันธุ์ไม้ และการเลี้ยงไม้และการเลี้ยงผึ้ง เป็นต้น การปรับปรุงวิถีชีวิตให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น ถนนความรู้ ถนนกินได้ เป็นต้น การปกป้องภัยพิบัตินักท่องเที่ยวเติมเต็มธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. แนวทางการสนับสนุนของรัฐที่เหมาะสม

ได้แก่ การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การให้สถานศึกษาเข้าร่วมพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวการจัดระบบการกำกับดูแล รักษาความปลอดภัย การจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวการยกระดับคุณภาพครัวเรือน การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามความก้าวหน้าของภาคีซึ่งดำเนินการในระดับชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับจัดการท่องเที่ยวชุมชน ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร และอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ สามารถยืนยันได้ว่านักท่องเที่ยวผู้มีรสนิยมในการเดินทางไปสัมผัสการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดพังงาได้โดยไม่ผิดหวัง ช่วงเวลานี้เครือข่าย

ซึ่งได้รับการบ่มเพาะมาเป็นเวลา 3 ปีแล้ว มีพัฒนาการให้เติบโตอย่างมั่นคงด้วยตนเอง ความสามารถจัดการเรื่องราวการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกันเองได้ด้วยการเอื้ออาทรต่อกัน เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับรู้ข่าวสารที่ซจรซายไปหลายทิศทางจะเข้าสู่ชุมชนเร็วขึ้น เป็นแรงเสริมให้มีการปรับตัวของเครือข่ายได้รวดเร็วตามไปด้วย

ในอนาคต เครือข่ายจะเป็นผู้นำให้ชุมชนอื่นเอาเยี่ยงอย่างในการนำคุณค่าสหกรณ์สู่สังคม ซึ่งประกอบด้วย การช่วยเหลือตนเอง การรับผิดชอบตนเอง การเรียนรู้ประชาธิปไตย ความเที่ยงธรรม ความเสมอภาค ตลอดถึงคุณค่าทางจริยธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ การเปิดใจกว้าง ความรับผิดชอบต่อสังคม และการเอื้ออาทรต่อผู้อื่น นอกจากนี้ตัวตนของเครือข่ายเองเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ เสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน บนพื้นฐานของการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วม นำไปสู่เส้นทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เข้มแข็งให้เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนสามารถจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เกื้อหนุนกัน ระหว่างชุมชน มีการจัดสวัสดิการสังคมให้ทั่วถึงและเป็นธรรม เมื่อถึงวันนั้นชุมชนคนพังงา มีโอกาสได้สัมผัสคนต่างถิ่นทั้งในและนอกประเทศ สิ่งทีคาดหวังเห็นอกว่ารายได้ คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาข้ามถิ่น การปรับปรุงคุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้นอย่างมีศักดิ์ศรีด้วยตนเอง การปลูกฝังคนให้รักและหวงแหนถิ่นเกิด หยุดการทำลายสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งผลให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสืบไป

อนึ่ง เนื่องจากการพัฒนาผลการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวเป็นเวลาหนึ่งปี ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาแตกต่างกัน บ้างก็อยู่ห่างไกลขาดผู้นำที่เข้มแข็งและมุ่งมั่น ขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของคนในชุมชนที่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่ต้น ทำให้ภาคีเครือข่ายที่มีพัฒนาการก้าวหน้า จำเป็นต้องขับเคลื่อนให้ถึงขั้นมีแผนทิศทางและแผนธุรกิจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนให้รวดเร็วอย่างมีคุณภาพ ที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวกลับไปด้วยความประทับใจ ส่วนภาคีเครือข่ายที่ปรับตัวได้ช้าถือเป็นกลุ่มเตรียมการพัฒนาในอนาคต ซึ่งเครือข่ายได้ใช้วิธีการเชื่อมสัมพันธ์ด้วยกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชุมประจำเดือน การช่วยเหลือในการจัดทำแผนธุรกิจ การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงระหว่างชุมชนที่เป็นภาคีเครือข่ายด้วยกันโดยไม่ทอดทิ้งกัน

เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ จังหวัดพังงา ขับเคลื่อนไปข้างหน้าเป็นทางเลือกให้ผู้คนที่รักธรรมชาติ สนใจวิถีชุมชนและภูมิหลังสังคม ได้เลือกใช้บริการทดแทนการท่องเที่ยวที่ใช้กระแสทุนเนรมิต ซึ่งกลุ่มที่เป็นภาคีเครือข่ายมีแผนทิศทางและแผนธุรกิจในการใช้พัฒนา เพื่อยกระดับกลุ่มให้มีศักยภาพสูงขึ้น ภายในแผนธุรกิจจะมีโปรแกรมการนำเที่ยวภายในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชุมชน สามารถซึมซับความรู้สึกเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สำหรับการนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาสัมผัสได้ตามใจปรารถนา อิ่มเอิบใจใจค่อย ๆ เคลื่อนคล้อยจากไป ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งในอ่าวพังงา อันดามัน ยังเป็น Unseen Thailand โดยมีไกด์ของชุมชนนำเที่ยวเอง ถือว่าคุ้มค่ากับเวลาที่สูญเสียไปจริง ๆ

เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา ก่อตัวกันขึ้นในรูปแบบสหกรณ์เชิงอุดมการณ์ ที่มีการช่วยตนเอง การช่วยเหลือกัน รับผิดชอบต่อตนเอง เรียนรู้ประชาธิปไตยปฏิบัติร่วมกัน แต่ยังคงติดขัดกฎหมายไทยยังไม่เปิดให้สหกรณ์ที่จดทะเบียนได้ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนจึงไปจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนไว้ก่อน... รอ... ประเทศไทยก้าวไปทันกับการเปลี่ยนแปลงสังคม..ถึงอย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนเครือข่ายได้ส่งผลให้ชุมชนปรับตัวในเบื้องต้นรู้สึกรักหวงแหนถิ่นเกิด หยุดทำลายสิ่งแวดล้อมรอบตัวชุมชน มองถึงปัญหาเชิงพัฒนาได้ดีขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาข้ามถิ่น ชุมชนจัดการท่องเที่ยวดูดีขึ้นผิดหูผิดตา

สำหรับนักวิจัยแล้ว เก็บเกี่ยวความสุขเต็ม ๆ จากการทำงานที่ชอบ ชุมชนให้ความรักเสมือนญาติ ข้อสังเกตที่มีต่อชุมชนมองเห็นได้ลึกลงไปเป็นประสบการณ์ติดตัวพร้อม ๆ กับการทำงานเพื่อชุมชนด้วยจิตสาธารณะที่สูงขึ้น เชื่อว่าใครก็ตามที่ฝึกตนเองในลักษณะวิจัยที่ดีแล้ว ก็จะเป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่าของหน่วยงานหรือสังคมนั้น ๆ ได้อย่างน่ายกย่อง 🦋